

Miten voimme ymmärtää Kristuksen ylösnousemuksen?

Teologiset opintopäivät Kauniaisissa 6.-7.1.2009

Prof.Dr. Jouko N. Martikainen, Vanha Härkätie 48, 21410 Vanhalinna

1. Johdannoksi

Kuuntelemme aluksi Pyhän Pietarin helluntaisaarnaa:

” Tämän Jeesuksen on Jumala herättänyt kuolleista; minkä todistajia me kaikki olemme. Koska hän siis on Jumala oikean käden voimalla korotettu ja on Isältä saanut Pyhän Hengen lupauksen, on hän vuodattanut sen, minkä te näette ja kuulette. ... Varmasti tietäköön siis koko Israelin huone, että Jumala on hänet tehnyt Herraksi ja Kristukseksi, tämän Jeesuksen, jonka te ristiinnaulitsitte”
(Ap.t.2:32-33, 36).

Näin rohkeasti puhuu nyt kansansa edessä mies, joka hiilivalkealla kielsi kolmesti Herransa. Nyt hän on valmis iloitsemaan siitä, että hänet katsotaan arvolliseksi kärsimään häväistystä Jeesuksen nimen tähden. Mitä tällä välin tapahtui hänelle samoin kuin muille lukkojen taakse piiloutuneille opetuslapsille? Mikä antoi opetuslapsille ylipursuavan ilon ja rohkeuden arkuuden, pelon ja epäuskon tilalle. Tätä pohdimme ensin. Sitten kysymme, mitä haudassa tapahtui Herralle Kristukselle, kun Jumala korotti hänet oikealle puolelleen.

Me näimme Herran!

Kun Herra ilmestyi opetuslapsilleen ensimmäisen kerran, pelästivät he perin juurin ja luulevat näkevänsä aaveen. Ymmärtämättömyys, epäusko ja pelko asuvat heidän sydämissään. Vasta sitten, kun Ylösnoussut itse ilmoittaa olevansa heidän tuttu Mestarinensa, näyttää heille kätensä ja jalkansa ja niiden haavat ja pyytää heitä koskettelemaan häntä, he vähitellen rohkaistuvat. Lopulta ilo, ylitsevuotava ilo ja palvova antautuminen Herralle valloittavat heidät.

Käsittämätön ihme on tapahtunut: Herra elää! Ruoskittu, ristille lyöty ja kalliohautaan suljettu Herra elää! Ylösnoussut on sama Mestari, jonka he tunsivat, ja kuitenkin jotenkin muuttuneena, sama tuttu Opettaja ja silti jotenkin outo, muuttunut ja outo tavalla, joka haastaa meistä jokaisen ihmettelemään ja iloitsemaan tapahtuneen suuruutta.

Mutta mitä me siitä ymmärrämme? Niin, mitä hänen opetuslapsensa siitä ymmärsivät. Vasta vähitellen ja sanoisinko – suorastaan Ylösnouseen taivuttelun ja vakuuttelun tuloksena tämä häkellyttävä ihme avautuu heille. Samoin se avautuu myös meille, niin jokaiselle, joka jää kuuntelemaan heidän todistustaan, niin koko Uuden ja Vanhan testamentin todistusta.

Tässä olemme yhtäältä huonommassa ja toisaalta paremmassa asemassa kuin Herran opetuslapset. Omin silmin ja korvin he näkivät hänet, kuulivat Hänen puhuvan ja saivat omin käsin kosketella heille ilmestyvää Ylösnoussutta. Meillä taas on käytettävissämme heidän todistuksensa lisäksi kristikunnan kahden vuosituhannen ajatustyö samoin kuin rajankäynti ylösnousemuksen torjuijen ja kiistäjien kanssa.

Yhtä kaikki, niin heidät kuin meidätkin haastoi ja haastaa tämä ainutkertainen tapahtuma rajuimmalla mahdollisella tavalla. Se todellakin tutkii sydämet ja munaskuut. Miten ja mitä me voimme ymmärtää tästä häkellyttävästä asiasta?

(Sinänsä ei ole ihmeteltävää, että niin apostolien kuin meidänkin aikalaisissa on sellaisia, jotka eivät usko Herran Kristuksen kuolleista nousemiseen. Vaikka tässä ei ole aiheellista ryhtyä rajankäyntiin tällaisten kanssa, mainitsen tärkeimmät kuusi erilaista selitysyritystä. Niistä ensimmäisen löydämme jo Uudesta testamentista: opetuslapset varastivat Jeesuksen ruumiin. Toisen mukaan Jeesus oli valekuollut ja virkosi eloon. Kolmannen mukaan opetuslapset näkivät näkyjä, visioita, koska olivat sielullisesti niin vahvasti virittyneet odottamaan ihmettä. Näyt eivät kuitenkaan nojaa mihinkään tajunnan ulkopuoliseen todellisuuteen. Neljäs tulkintayritys nousee kerygmateologiasta. Sen mukaan ei ole tärkeintä se, että ylösnousemus todella tapahtui, tärkeää on opetuslasten ylösnousemususko, joka antaa toivon muuten toivottomassa maailmassa. Viidennen mukaan Jeesus heitettiin rikollisten yhteishautaan. Kuudentena on antiikin dokeettisis-agnostilaisten suuntausten suosima selitys, jonka mukaan joku toinen, kuten Joosef Arimatialainen tai Juudas Iskariot olisi naulittu ristille Herran Jeesuksen asemasta. Jeesuksen henkiruumiin Jumala tempasi luokseen. Koraanin tulkinta Jeesuksen kuolemasta nojautunee juuri tällaiseen katsomukseen.

Mikään näistä tulkintayrityksistä ei kuitenkaan saa tukea Evankeliumien, Paavalin eikä muistakaan Uuden testamentin teksteistä. Pyhä Paavali on suorasanainen: ”...ellei Kristusta ole herätetty, teidän uskonne on pohjaa vailla ja te olette yhä syntienne vallassa” (1.Kor 15:17.)

Jos Herra Kristus ei olisi noussut kuolleista, ei myöskään Uutta testamenttia olisi koskaan kirjoitettu. Ei olisi syntynyt kristinuskoa, ei kirkkoa, joka hämmästyttävällä voimalla levisi nopeasti

Rooman valtakunnassa samoin Persian imperiumissa. Mielihyvin voimme liittyä tunnetun saksalaisen kielitieteilijän ja antiikin tuntijan ja tutkijan Wolfgang Schadewaldtin (1900-1974) esittämään arvioon: Antiikista emme tunne mitään tapahtumaa, joka olisi yhtä varmasti dokumentoitu kuin juuri Herran Kristuksen ylösnousemus.

Mutta mitä ylösnousemuksessa oikeastaan tapahtui? Miten se yleensä olisi ymmärrettävissä? Opetuslapsia hämmensi tietty outous Herrassa Kristuksessa. Aluksi he eivät kyenneet, niin - eivät rohjenneet uskoa siihen, että he nyt todellakin seisovat kuoleman voittaneen Herran edessä. Ruhjottu ja runneltu, ristillä kaiken elinnesteensä ja verensä kuiviin vuotanut vangitsi nyt heidät ylimaallisella elämällään.

Herran ihmeellinen outous syntyi toiseksi siitä, että Hän ilmestyy oppilailleen samanaikaisesti menneisyydestä ja tulevaisuudesta käsin. Hän on se sama tuttu, ja kuitenkin outo. Hän on heille outo siitä syystä, että hän tulee heidän luokseen lopun ajasta käsin, siis omasta ja oppilaittensa kaiken historian päättävästä tulevaisuudesta käsin, siis siitä elämästä käsin, johon opetuslapsetkin kuolemansa jälkeen tulisivat hänessä siirtymään. Opetuslapset maistavat hänessä jo nyt sitä elämää, jossa heidän oma kuolemansa on heille menneisyyttä. Samalla heille avautuu uudessa valossa heidän yhteinen menneisyytensä Herran seurassa.

Outo ja vaikeasti ymmärrettävä Herra Kristus on oppilailleen myös siitä syystä, että hän on vapaa tämän meille tutun todellisuuden rajoituksista. Hän liikkuu rajoituksista läpi seinien ja kalliopaasien. Hän on tätä todellisuutta väkevämpi, eikä hän ole enää sidottu aikaan. Hän tulee samalla kertaa menneisyydestä, tulevaisuudesta ja on alati läsnä niin mennessä kuin tulevassakin. Hänen vapautensa on rajaton. Meidän tuntemamme aineellisuus on hänessä läpinäkyvää ja lävitseen laskevaa. Sen meidät sitova muoto ja hahmo katoavat ja menettävät voimansa hänen läsnäolossaan. Paavali muotoilee sen näin: ”Maailman muoto on katoamassa” (1.Kor.7:31). Uusi maailma ei tule vasta sen jälkeen, kun vanha on kadonnut, vaan vanha katoaa, kun se tulee. Tästä syystä on tyhmistelyä puhua paruosian viivästymisestä.

Herran Jeesuksen ylösnousemukselta luotu todellisuus samoin kuin historia saavat uuden päämäärän. Nekin odottavat muuttumista, kirkastumista ja pääsemistä Jumalan ykseyteen. Ylösnousemus on Jumalan vastaus kysymykseen historian tarkoituksesta ja päämäärästä. Varsinaiseksi todellisuudeksi osoittautuu ylösnousemuksessa manifestoituva Jumalan rakkaus ja läheisyys.

Ilmestyneen Herransa nähneet opetuslapset samoin kaikki muut ylösnousemukseen uskovat tietävät tullemme vedetyksi Ylösnouseeseen uuteen elämään. Se täytti opetuslasten elämän ylitse kaiken muun, samoin se voi täyttää myös meidän kaikkien elämän ylitsevuotavalla tavalla.

2. Mitä tapahtui Herran haudassa?

Mitä Herran Jeesuksen ruumiille tapahtui haudassa? Tässä seinällä on taiteilijan näkemys siitä, miltä hauta näytti Herran ylösnousemuksen jälkeen. Käärinliinat jäivät hautaan, mutta liinoissa maannut lähti niihin koskematta. Mietiskelemme tätä ensin sen valossa, mitä hän sanoi itsestään asettaessaan ehtoollisen: ”Ottakaa ja syökää, tämä leipä on minun ruumiini, joka annetaan teidän puolestanne. Tehkää se minun muistokseni.” Samoin hän antaa opetuslasten juotavaksi viinissä verensä syntien anteeksiantamiseksi. Luther saarnasi tästä pääsiäisenä 1521 ja sanoi: ”Minä tahdon nyt kuolla ja kuitenkin elää. Tahdon tehdä ikuisen testamentin, että syntinne annetaan anteeksi.” Näin hän osoittaa, ettei hän tahdokaan kuolla, vaan elää. Kuolema on kyllä avaava kauhean kitansa ja haluaa niellä tämän persoonan niin kuin muutkin ihmiset. Sen kohdalle osuu nyt sellainen persoona, joka on Jumala ja ihminen. Jumala ei voi kuolla, ja kuolee kuitenkin ihmisyytensä mukaisesti.

Tässä pohdimme salaisuutta, joka ylittää käsityskykymme. Pietari julistaa yksiselitteisesti: Jumala herätti kuolleista ”tämän Jeesuksen”. Kuinka hän sen teki?

Jumala herätti kuolleen Jeesuksen sanallaan. Tässä on syytä palauttaa mieleen ensin Herramme oma sana saddukeuksille: ”Minä olen Aabrahamin Jumala ja Iisakin Jumala ja Jaakobin Jumala. Ei hän ole kuolleitten Jumala, vaan elävien.” (Matt. 22:31). Kun Herra Jeesus tässä sanoo Jumalan olevan patriarkkojen Jumala, olivat he jo kauan sitten kuolleet. Mutta se, että Jumala muistaa heidät, on heille elämä. Kaikki hänelle elävät (Luuk. 20:38.). Samalla tavalla kuin Jumala muisti Nooan arkissa, muisti hän haudassa lepäävää Jeesusta ja herätti hänet kuolleista. Jumala käski sitä meripetoa, jonka sisällä profeetta Joonas oli, oksentamaan profeetan kuivalle maalle. Samoin hän muisti Poikaansa kalliohaudassa ja herätti hänet kuolleista. Sen hän teki sanallaan. herää ja riemuitse sinä, joka tomussa makaat (26:19).

Mutta miten tässä olisi ymmärrettävä se uskomme perustotuus, että Herra Jeesus on sekä Jumala että ihminen samassa persoonassa? Mikäli pidämme kiinni siitä, että jumaluus ja ihmisuus eivät ole tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään Herran Kristuksen persoonassa, ajaudumme väistämättä rationalistisiin pelkistykseen. Lutherin teologian mukaisesti tässä on kuitenkin kysymyksessä

kokonaan uusi, ihmisymmärryksen ylittävä Jumalan ihmeellinen teko ottaa ihminen, niin myös muu luotu, yhteyteensä, niin että Jumala on lopuksi kaikki kaikessa. Haudassa makaava Herra Kristus on yhtäältä pelkkää tiivistynyttä koko ihmiskunnan jumalattomuutta ja samalla ainoa, joka noudattaa ensimmäistä käskyä eli on kuuliainen Isälleen kuolemaan asti. Hän kantaa jumalattomuuden jättikuormaa sekä Jumalana että ihmisenä. Samoin sekä Jumalana että ihmisenä hän noudattaa ensimmäistä käskyä. Sellaisena hän uskontunnustuksemme mukaan ”astui alas tuonelaan ja nousi kolmantena päivänä kuolleista”.

Mutta mitä tapahtui haudatun ruumiille? Ymmärrän tämän seuraavalla tavalla. Herra Kristus oli koonnut itseensä koko maailman synnin. Jumala rankaisi häntä siitä, niin kuin maailman synty ansaitsee tulla rangaistuksi, eli hänen oli kuoltava synnin tähden, eikä vain sitä, vaan hänen oli laskeuduttava helvetin tuleen, että synnin ruumis kukistettaisiin (vrt. Room 6:6).

Tätä emme ymmärrä muuten laisinkaan oikein, ellemme hyväksy sitä, että Herra Kristus kärsi helvetin tulen juuri minun syntieni tähden. Kun Jumalan kirkkaus kohtasi hänet, työnsi se Herran Kristuksen minun syntini tähden helvettiin. Sen tähden että Herra Kristus otti kuuliaisena kantaakseen minulle kuuluvan helvetin tulen, herätti Jumala hänet kuolleista ja korotti hänet oikealle puolelleen, niin että minäkin, samoin kuin kaikki ihmiset, pääsisivät Jumalan oikealle puolelle tuossa korotetussa Herrassamme.

Tätä Luther ihmettelee selityksessään Jaakobin tikapuihin:

”Jumalallinen ei ole vain sisällyttänyt itseensä ihmisluontoa, vaan tämä ihmisluonto on tehty alttiiksi ja alistettu helvetille: kuinka se on kuitenkin tässä alennuksen tilassa niellyt Perkeleen, helvetin ja kaiken itsensä. Tätä on ominaisuuksien yhteisyys (communicatio idiomatum). Herra Jumala, kaiken luoja, joka on kaiken yläpuolella, on korkein ja alin, niin että me joudumme sanomaan: Tuo mies, joka on ruuskittu, kuoleman ja Jumalan vihan alainen, synnin ja kaiken kärsimyksen alainen, suorastaan helvetin oma ja kaikkein alin, hän on korkein Jumala. Mistä tämä johtuu? Siitä, että hän on yksi ja sama persoona. Hänen luontonsa on kahdenlainen, mutta persoona ei ole jaettu. Kumpikin on siis totta. Korkein Jumala ja alhaisin luonto, josta on tehty kaikkien ihmisten palvelija, joka on syösty vieläpä Perkeleen alaiseksi. Toisaalta taas kaikkein alhaisin luotu, ihmisyys eli ihminen istuu Isän oikealle puolella kaikkein korkeimmalle korotettuna.”

Mietiskellessämme sitä, mitä tapahtui Herramme ruumiille ”kaikkein alimmaksi asetettuna”, joudumme myöntämään, ettemme käsitä laisinkaan, kuinka tämä biologiseen perustaansa sidottu ruumis muuttuu hengelliseksi ruumiiksi. Paavali puhuu siitä kuoleman nielemisenä (1.Kor.15:54). Elämä nielee kuoleman. Tämä voittoa uusi on siinä, ettei ikuinen elämä ole ilman ajallista kuolemaa, ei siis ilman Herran Jeesuksen kuolemaa ristillä ja makaamista haudassa, ole sitä, mitä se on. Jumala ei tässä luo tyhjästä, vaan panee sen tyhjän, joka kuoleman jäljiltä syntyy, palvelemaan itseään. Sen seurauksena elämä itse muuttuu. Se saa lopunajallisen kehityssuunnan, se kirkastetaan eli se ei enää rajoitu vain maallis-ruumiilliseen. Herra Jeesus sanoo itsestään: Minä olen ylösnousemus ja elämä. Tämä tarkoittaa sitä, että hänessä ja hänen toimestaan kuolema on nyt siirtymistä elämään (transitus, metabasis). Ikuinen elämä syntyy meissä hänen kuolemastaan ja hänen kuolemastaan. Paavali puhuu vanhan ruumiin riisumisesta ja uuteen, hengelliseen ruumiiseen pukeutumisesta. Tätä hän havainnollistaa siemenen kuolemalla ja siitä syntyvällä korrella. Siemenen on kuoltava, että korsi voi kasvaa.

Lainaamassani Luther tekstissä meitä voi ihmetyttää, jopa loukata yksi seikka. Hänen mukaansa Herra Kristus on kaikkein alimmaksi asetettuna”, syösty jopa Perkeleen alaiseksi. Tämä Lutherin ratkaisu ymmärtää Herra Kristus näin alimmaksi ja ylimmäksi on elintärkeä siitä syystä, että siten estetään piilodoketismi.

Se tarkoittaa sellaista tulkintaa Herrasta Kristuksesta, ettei hän kuitenkaan ollut ihan täysi ihminen siinä mielessä kuin kukin meistä. Sanoisinko satua mukaillen, että Herramme kulki kyllä kerjäläisen vaatteissa, mutta tosiasiasa hän oli Kuninkaan poika. Köyhyys ja kurjuus olivat kyllä hetkellisesti todellista, mutta se ei ollut lopullista eikä ympäröinyt häntä lopullisesti.

Lutherin teologiasta tulee uskonopilliseen ajattelumme, sanoisinko esijännitetyn betonin kaltaista kantovoimaa. Se avulla voimme pitää tasapainossa uskomme pitkät jännevälit. Pitkänperjantain ja pääsiäisen välinen jänneväli asettaa teologian erityisen lujalle koetukselle. Pelastustaloudellinen pelkistys, joka hallitsee opetustamme ja julistustamme, eli Herran Kristuksen ristinkärsimys ja kuolema, eivät esijännity eikä tasapainoitu Hänen uudensisältöiseen asemaansa Pyhän Kolminaisuuden sisällä. Tähän kuuluu myös se ihmeellinen asia, että pääsiäisenä vallitsee Pyhän Kolminaisuuden sisällä hiljaisuus, vaikeneminen olisi ehkä oikeampi sana. Kysynemme, miksi näin? On elintärkeää, että näin on, sillä jos Isän oikealla puolella oleva Poika, jolle Isä on antanut kaiken vallan niin taivaassa kuin maan päällä, avaisi suunsa, alkaisi heti viimeinen tuomio. Kun Jumala kuitenkin vaikenee, on meidän mahdollista riemuista siitä, että olemme vanhurskaita. Kukaan

ei voi syyttää meitä mistään. Tästä Paavali kirjoitti riemuiten Roomalaiskirjeen 8. luvussa (31-39).

Olemme siis synnin, kuoleman ja helvetin voittajia. Osanamme on tyhjentytön elämä. Näin siksi, että Jumala vaikenee, eikä näe syntejämme siitä syystä, että ne on kaikki koottu Herraan Kristukseen, hänen Poikaansa.

Niin ei siis ole mitään kadotustuomiota niille, jotka ovat Kristuksessa Jeesuksessa. Sillä elämän hengen laki Kristuksessa Jeesuksessa on vapauttanut sinut synnin ja kuoleman laista.